

DÉL-BUDAI KESERŰVÍZ A BUDAI-HEGYSÉG ÉS A TÉTÉNYI-FENNSÍK KÖZÖTT

A Saxlehner legenda

Sokan emlékeznek még a budaörsi lapályban található, ma már használaton kívüli keserűvíz-kutakra és palackozóra, ahol egykor sok budaörsi férfi és aszszony dolgozott. A tulajdonos sarokházat épített az Andrassy úton – idézik fel a múlt századi sikertörténetet a régiek.

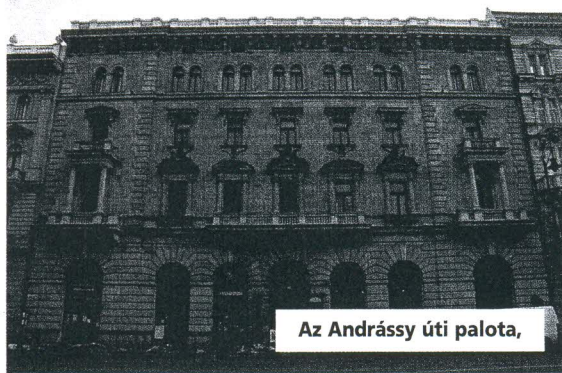
A Buda környéki keserűvízforrások felfedezője, Saxlehner András (Kőszeg, 1815. febr. 19. – Budapest, 1889. máj. 24.) Thüringiából származó családja hagyományait követve a posztókereskedelemben kezdte pályafutását. Fiatalon bekapcsolódott a Honi Védegyelet hazai ipart támogató mozgalmába és Kossuth Lajos személyes báto-

rítására megnyitotta a pesti Váci utcában a Fekete Kutyaéhoz címzett üzletét. Egyik budaörsi vevője, Bayer János elpanaszolta, hogy birtokán az állatok nem szívesen isznak az ottani, újonnan ásott kút vizéből, mivel keserű az íze. Ráadásul a szamara mindig hasmenést kap a víztől. Saxlehnernek feltűnt a dolog: megvizsgáltatta a víz összetételét és szakvéleményt kért az emberi szervezetre gyakorolt hatásáról. A kedvező információk birtokában 1862-ben 4000 Ft-ért megvásárolta a területet, kutakat ásott és 1863-ban Hunyadi János márkanév alatt palackozni kezdte a gyógyvizet. 1877-ben védjegyztetett Ezután hatalmas sikertör-

ténet következett. Hat év elteltével nemcsak Magyarországon, hanem a világ földrészeinek számos országában keresetté vált a keserűvíz.

képződmény. Hasonló kémiai összetételű gyógyvizet Németországban mesterséges úton állítanak elő és forgalmazznak a gyógyszertárak (Kissinger bitterwasser). – írja egy szakmai elemzés.

Érdekes leírást találhatunk arról, hogy hogyan fejlődött a palackozó üzem. A kezdeti töltőgépű épület helyett több munkatermet magába foglaló épület készült. Itt már külön történt a

Az Andrassy úti palota,

A gyorsan növekvő forgalom megkövetelte a gyógyvíztelep szakszerű kiépítését. A közel 40 hektáros területen 70-re emelkedett a kutak száma. Három, egyenként 60 köbméteres, hordó alakú, keramit burkolatú víztároló medencét építettek. A kutakból lejtéssel megépített, föld alatti kőagyas csőhálózat szállította a medencékbe a vizet. A cégalapító 1886-ban szabadalmaztatott egy palacktöltő gépet, amely óránként 10 000 palack megtöltésére is képes volt. A szállításhoz a lovaskocsik már nem feleltek meg. 1888-ban Saxlehner saját költségén vasútvonalat épített ki a 2,5 kilométer távolságra levő Kelenföldi pályaudvarig. Nagyon meggyőző és hatásos „marketing” munkát fejtettek ki. Többnyelvű ismertető füzetek jelentek meg, amelyekben neves vegyészek és orvosok nyilatkoztak a gyógyvíz áldásos hatásairól. A cégalapító fia vezették a képviselői irodákat Párizsban, Londonban, sőt, New Yorkban, ahol a Wall Street egyik felhőkarcolóján hatalmas, kakasos hirdetés népszerűsítette a Hunyadi János keserűvizet.

A dél-budai keserűvíz a Budai-hegység és a Tétényi-fennsík közötti lapály területén képződő természetes gyógyvíz. A keserűvíz egyike Magyarország egyedi természeti kincseinek. Ez az ásványvíz csak igen speciális geológiai körülmények mellett, különleges geokémiai folyamatok hatására képződik, világszerte ritka

palackok öblítése, töltése és dugaszolása. Munkaterme volt a címkézésnek és ónkupakolásnak, az ezt követő munkateremben végezték a keserűvízes palackok csomagolását és ládázását. A szállításra kész termékek ezután a szomszédos raktárépületben nyert elhelyezést, vagy közvetlenül a szállító járművekre került. Az egyszintes, nyeregteretű üzemi épület munkatermeinek padozata pallóval volt burkolva. Az üres és töltött palackok mozgására

mozaik ablak

négy kisvasúti kerékre szerelt, favázon kialakított palacktároló rekesz szolgál, melybe 200 db palackot lehetett elhelyezni. A padlóburkolatba süllyesztett síneken kézi erővel töltött kocsikon jutottak el a palackok az egyes munkahelyekre. A földalatti tárolóból gőzszivattyú emelte fel a keserűvizet az épület végében épült víztorony fakádjaiba, innen szabad folyással jutott el a víz a palackozóterem kádjaiba. A palackok lezárása mechanikus működtetésű dugóval történt. Változatlanul kézi

**Budaörs
Német Nemzetiségi
Önkormányzata
szeretettel meghívja
Önt
és kedves családját
2010. november 20-án
az immár
hagyományos
Budaörsi
Svábbálra
az 1. sz. Általános
Iskolában
(Hársfa utca 29.)**

**Kapunyitás 17 óra,
a belépő 4000 Ft,
ami tartalmazza a vacsorát
és a kiváló hangulatot
– erről a Schütz Kapelle
gondoskodik.**

**A bál napján délután 5
és hajnal 2 óra között
15 percenként kisbusz közlekedik
Budaörsön a Szabadság út 52.
(CBA parkoló) és Hársfa utca 29.
(1. sz. Ált. Isk.) útvonalon.**

**Jegyek a Jakob
Bleyer Heimat-
museumban
kaphatók,
az irodák nyitva-
tartási idejében.**

**A BNNÖ a ren-
dezvény keretein
belül adomány-
gyűjtést szervez
az iszapár-
károsultjainak.**

TÖRTÉNÉSZKONFERENCIA A VÁROSHÁZÁN

Osztrák, német és magyar történészek részvételével „A hazai németiség és a kommunizmus (1945-1990) címmel rendez konferenciát a Jakob Bleyer Gemeinschaft, a Verband der volksdeutschen Landsmannschaften Österreichs (VLÖ), az Institut für Auslandsbeziehungen (IfA) és Budaörs Német Nemzetiségi Önkormányzata (BNNÖ) december 4-én szombaton 9 és 18 óra között a budaörsi városházán. A konferencia német nyelvű, a szervezők minden

munkával végezték a címkézést. Ez időben 25 vagy 50 palackot befogadó ládákat készítettek az üzemben. Az 1870-es években tehát csupán a földalatti tárolók gőzszivattyúja és a ládaüzem fűrészgépeinek gőzgépes

egyik terme

meghajtása jelentett gépi üzemet, minden más művelet kézi munkát igényelt. A munkatermek és egyéb üzemi épületek megvilágítására petróleumlámpák szolgáltak.

A kereslet további korszerűsítésre serkentette a tulajdonost. Thirring Gusztáv 1900-ban megjelent tájékoztatójában már így ír: „A töltési folyamat mechanikus úton történik. Mivel emberi kéz a vízzel érintkezésbe nem jut, a kezelés tisztasága és szabatosága a legnagyobb tökélyre van emelve. A telep mintegy 200 épülethől áll, s a munkások száma 600. Évi forgalma 5-6 millió palackra rúg.”

A páratlan üzleti érzék, a szorgalom, a vállalkozási kedv meghozta gyümölcsét. Az egykori posztókereskedő dúsgazdag lett. Palotát építtetett maga és családja számára az Andrassy út elején. A háromemeletes, neoreneszánsz palotát 1884 és 1886 között építtették Czizler Győző tervei alapján. A pompás épület tökéletesen tükrözte Saxlehner gazdagságát és nagyvonalúságát. A lépcsőház és a kapualj díszítőfestését a kor vezető művésze, Lotz Károly készítette, a földszinti előcsarnok boltozatán a gyógyvíz fogyasztását és a fürdözést magasztaló jelenete-

ket, míg a harmadik emeleten a négy évszak allegóriáját láthatjuk. A festett üveg ablakok Róth Miksa munkái. Az első emeleten helyezkedik el Saxlehner András és felesége, Saxlehner Emma operaénekesnő tiszszobás lakása, melyet a korban is egyedülálló nagypolgári fényűzés jellemez. A falakat faragott és intarziás faburkolat fedi, a mennyezeten stukkók, illetve a hálóban és a tükörteremben Lotz freskók láthatók. A zenesalon mennyezetét Emma kedvenc zeneszerzőinek stukkó portréi díszítik. A tágas tükörterem carrarai márvány kandallóján SA és SE monogramok utalnak a tulajdonosokra, az egyik faragott arc állítólag Emma asszony vonásait emlékeztet. Érdekes, hogy a tálaló épségben megmaradt ételliftje és Saxlehner András íróasztala a dolgozószobában. A palota hátsó szárnyában voltak egykor a cég irodahelyiségei, míg a felső emeletek drága bérlakásokkal gyarapították tovább a családi vagyont. Saxlehner András 1889-ben bekövetkezett halála után felesége és gyermekei továbbvitték az üzletet, és a palota egészen 1938-ig a tulajdonukban maradt. A háború elől emigrációba menekülő Saxlehner

család akkor eladta a házat, melynek új tulajdonosa az emeleti lakást bérbeadta a Gyáripárosok Országos Szövetségének. A szocializmus idején a bélyeggyűjtők szövetsége, majd 1972-től a Postamúzeum költözött be. Talán ennek köszönhető, hogy a lakás elkerülte az akkoriban szokásos feldarabolásokat és modernizációt, így a pompás belső terek máig fennmaradhattak és megtekinthetők. A műemlék ház freskóit 1988 és 1990 között a Budapesti Műemlék Felügyelőség restaurálta, a Postamúzeum pedig 2000-ben helyreállította a velencei csillárokat és az enteriőrhez méltó új tapétát készíttetett.

Még egy kiegészítés az üzletem-

ber életéről: 1889. év elején Saxlehner András munkabírásában változás állt elő. Romló egészségi állapotának helyreállítására feleségével Karlsbadba utazott. Utazás közben a vonaton rosszul lett. Bécsbe érve a már eszméletét veszítő beteg feleségének a 'Hotel Wandl'-ba sikerült elszállásolnia és orvosi segítséget biztosítania. Sajnos, minden orvosi beavatkozás ellenére 1889. május 24-én tüdőgyulladás következtében 75. életévében elhunyt.

A II. világháború a vállalkozást átvevő céget igen nagymértékben sújtotta. A forgalom teljes mértékben lecsökkent, az export sem jelentet már számottevő értéket, a hadi események pedig tetemes károkat

ŐSÖK TERE A HAZAI NÉMETEK RŐL

A Hír Tv Ősök tere című műsorában a két világháború közötti magyar kormányok német nemzetiségi politikájáról, a német nemzetiségi mozgalmakról lesz stúdióbeszélgetés Marchut Réka történész és Grósz András történész, a Heimatmuseum munkatársa részvételével. A műsort november 29-én hétfőn 22,05-kor tekinthetik meg. Ismétlések: november 30. kedd 10. 30, december 1. szerda 16,05, december 4. szombat 15,05.

a keserűvíz egykori lelőhelye

okoztak a keserűvíztelepen. Elpusztult az iparvágyány mellett húzódo egyik raktársor, a faépületeket és kútházakat a környéken lakók széthordták. A szilárd falú épületek némelyike kiégett. A kutak zömmel elszenyeződtek. Az irodákban tárolt iratanyagok elégték. A háború során katonaságot is elszállásoltak a telepen, de 1945. év tavaszára a keserűvíztelep szabaddá vált. A szerencsének köszönhető, hogy a palackozó épületben csak kisebb károk keletkeztek, a felszerelés és gépek többsége üzemképes maradt. A telepen és a környéken lakó régi munkásgárda dr. Galambos István vezetésével már 1945 tavaszán nagy lendülettel és lelkesedéssel megkezdte a telep újjáépítését.

Az államosítás után is folyt a palackozása, 1975-ben a Vízkutató és Fúró Vállalat (VIKUV) kapta meg a palackozás jogát.

Napjainkra a kitermelés megszünt, a kutak elszenyeződtek. A rászorulóknak gyógyvíz helyett szintetikus tablettákat szednek.

STEINHAUSER KLÁRA

EMLÉKTÁBLA SCHULTZ JÓZSEFNEK

A Budaörsi Német Kulturális Egyesület az tiszalöki internálótáborban tragikus körülmények közt agyonlőtt Schultz József emlékére 2010. november 14-én vasárnap 9,30-kor emléktáblát avat a budaörsi Ó-temetőben.

Schultz József a II. Világháború alatt szovjet hadifogságba került. Innen hazatérve a Tiszalöki vízi erőmű építésénél tovább dolgoztatták a több éves fogságot követően. 1953 augusztusában kihirdették, hogy a foglyok haza mehetnek. A határidő elmúlt, az emberek egyre nyugtalanabbak lettek. Októberben megtagadták a munkát. 1953. október 4-én ki akartak törni a táborból és az ennek megtorlására leadott sortűz nyomán huszonhatan súlyosan megsebesültek és öten életüket veszítették – köztük Schultz József is. Élt 28 évet. Sírját a 301 parcellában egy fejfa jelöli.